

1.
RVDIMENTORVM
DIALECTICAE MEDICAE
SPECIMEN:
RVDIMENTA 1782 2
DIALECTICAE IATRICES

CONSENSV ATQVE AVCTORITATE
PERILLVSTRIS ET GRATIOSAE
FACVLTATIS MEDICAE
IN REGIA FRIDERICIANA
PRO GRADV
DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME IMPETRANDO

AD. D. XV. M. AVG. C1D1OC1CL1XXXII:

P1UBLICO R1VDITORVM EXAMINI

S1UBIICIT

CHRISTIANVS FRIDERICVS DANIEL

HALLA - MAGDEBVRGICVS.

HALLAE

APVD IOANN. CHRIST. HENDEL.

DIALLECTICAE MELICAE
ADMONITIO

1788

ATHEMATA

DIALLECTICAE IN JOCIS

IN HONOR. ACADEMIAE
FACULTATIS THEOLOGICAE
UNIVERSITATIS HALLEN-
SIS

617
Mag.

CH
MY
ME
S. R
P
TA
REG
CO
COL
ACA
SCI
AC
PAR
IN
PAT
AET

V I R O.
PERILLVSTRI.
EXCELLENTISSIMO.
EXPERIENTISSIMO.
DOMINO.
CHRISTIANO. ANDREAE.
COTHENIO.

INVOICIN. 2. 20H
MEDICINAE. PER. X. LVSTRA. DOCTORI.
S. R. I. NOBILI. ET COMITI. PALATINO.
POTENTISSIMO. BORVSSORVM. REGI.
A. CONSILIIIS. INTIMIS.

ET.
ARCHIATRO. PRIMARIO.
REGIORVM. EXERCITVVM. PROTO-MEDICO.
COLLEGII. MEDICI. SVPREMI. DECANO.

ET
ALTERI. DIRECTORI.
COLLEGII. MEDICI. CHIRVRGICI.

ATQVE.
ACADEMIAE. NATVRAE. CVRIOSORVM.
DIRECTORI.

ACADEMIAE. REGIAE.
SCIENTIARVM. BEROLINENSIS.
MEMBERO. HONORARIO.

ACADEMIAE. REGIAE. MEDICAE.
PARISIENSIS. SODALI. COLLEGII.
SANITATIS.

ET.
INSTITVTI. PAVPERVM. CVRAM.
GERENTIS. ADSESSORI.

PATRONO. ET MAECENATISVO.
AETERNVM. FIE. DEVENERANDO.

CHRISTIANO ANDREAE
HOC. SPECIMEN. ACADEMICVM
TAMQVAM. SVMMAE.
PIETATIS. ET. OBSERVANTIAE.

MONVMENTVM.

D. D. D.

A V C T O R.

VIR PERILLVSTRIS,
EXCELLENTISSIME,
EXPERIENTISSIME,

Gratissimum profecto, nescio
quem, acerrimumque stimulum ad
comparandam sibi doctrinam addit
summi alicuius viri splendidum
exemplum, quod quidem quum
maximam in summum virum reue-
rentiam gignit, augetue, tum et-
iam facit, vt imitator operam det,
quo utilis aliquando fiat ciuis rei
publicae.

Ne mireris itaque, VIR PER-
ILLVSTRIS, quod, ne omni-
no inutilis aliquando essem rei pu-
blicae ciuis, TVA vestigia pressi,
licet prosequi eadem et explere ne-
queam: vnde fit, vt per summam

TVI

VIR PERILLVSTRIS
EXCELLENTISSIMVS
EXPERIENTISSIMVS

TVI TVORVMQVE meritorum
obseruantiam; tot tantisque prae-
terea fauoris TVI in me singula-
ris documentis auctam; omnia,
quaecumque TIBI eueniant, mea
esse attentione dignissima, putem,
quaeque TIBI grata accidant, mi-
hi longe suauissima sint.

Quum itaque, nescio, vtrum
TIBI contigerit ea felicitas, an po-
tius omnibus TVIS, id est, splen-
didae familiae, amicis, cultoribus,
viris eruditis, medicis, aegrotis,
ciuibus omnis generis, vt hodie
dies redeat, quo ante x. Iultra doc-
toris medicinae honores, in laudem
artis

um
rae-
ula-
nia,
nea
em,
mi-
mi
opp
rum
po-
olen-
bus,
rotis,
odie
doc-
dem
artis

artis medicae, plurimorum ciuium
bono, TIBI collati fuerunt, non po-
tuit, quin laetum hunc diem TIBI,
ciuibus, mihi denique, gratularer.
Atque, eius rei gratissimae memo-
riae conseruandae gratia, id qui-
dem impetraui a gratioso ordine
medico, vt summos eodem die in
me conferret honores, eius scien-
tiae, cuius praesidium ornamentum-
que et fuisti, et olim aliquando
eris. Eris, inquam, diu eris: sa-
ne enim audiet Deus tot TVO-
RVM, TIBIQVE addictorum ho-
minum, hodie vota, qui placidam
TIBI laetamque senectutem, com-
modam virentemque valetudinem,
prosperissima denique omnia adpre-
can-

cantur. Quorum in numero me
vel maxime, esse TIBI, quaeso,
persuadeas. Valeas et fauere per-
gas

Immortalis TVI nominis

cultori deuotissimo,

CHRIST. FRIDER. DANIEL.

RVDIMENTORVM

DIALECTICAE MEDICAE

SPECIMEN:

RVDIMENTA

DIALECTICAE IATRICES.

Estne medicina ad summum,
quo potest, fastigium producta? iam
ante plures annos ex me quaesivi. Et
qui poterit ad maius euehi, interroga-
mi, quum facile, quod posset deberet-
que magis etiam coli, perspicerem.

2.

Est quidem, quod putes, medici-
nam increfcere experientia et experi-
mentis, quae saepe casus fortuiti, oc-
casiones variae, doctis viris oblatae,
A prae-

praestant, vt, parum, vel nihil profus, de industria ad medicinae incrementum contribuere nos posse, arbitris.

3.

Vt vero mittam casus fortuitos, occasionebus tamen, et obseruandi, et experiendi, Vix rite vsurus est quis, nisi scientiam suam bene calleat, vastum eius campum cognitum habeat, indolem totius, eiusque partium, et harum nexum, perspiciat, et bene obseruare et experiri sciat.

4.

Iam pone, in quodam omnes doctes adesse, quae requirantur, vt iam aut aliquando, occasionebus, medicinae incrementum promouendi, rite vtatur, fateberis tamen, instituendos iuuenes esse, eoque adnitendum, vt, quum vta breuis, ars longa, *debite et breui labore*, vel institutione per sermonem, vel per lectionem, vel propriam experientiam et experimenta, scientiam addiscant,

5.

Itaque quaeritur, num medicinae ambitus, partium constitutio et nexus, tum inter se, tum cum scientiis auxiliaribus, methodus discendi, docendi, et amplificandi scientiam, rite definita sint, ut discentes, vel labore proprio, vel alieno, institutione per sermonem, aut lectionem, rel., debite e breui labore, erudiantur.

6.

Nascitur inde idea de dialectica, seu logica, totius medicinae, eiusque partium, quae sit doctrina, docens medicinae, eiusque partium, genium, ambitum et nexum cum aliis scientiis, partibusque, methodumque discendi, docendi, et amplificandi, scientiam: quare exponet, quomodo in medicina, eiusque partibus, rite cogitemus et eloquamur, seu definitiones, diuisiones et syllogismos, formemus.

N. 1. Similem laborem videntur obscure concepisse et suscepisse CEL. ZIMMERMANNVS V. d. Erfahrung et THIERY.

A 2

N. 2.

N. 2. Dialecticam physices composuit Italus. cf. Opera di Franc. Maria CAVAZZINI ZANOTTI Bonon. 1779. 4.

T. 3. Taceo de dialectica ICTor.

Non putarem, superuacaneam quem habiturum esse hanc doctrinam, quod, vel dialectica vulgari, seu philosophica, haec absolui, putet, vel, eam doctrinam, quam encyclopaediam vocare solent, haec exhaurire iam, arbitretur. Dialectica enim philosophica, licet plura hac de re definiat, atque hic supponenda sit, rem tamen nostram propius non tangit, quae e natura scientiae ipsius desumi debet. Et encyclopaedia medica historice tantum definit, quid totam scientiam, quid partes, constituat.

3.

Magnam e contrario haec scientia spondet vilitatem, maxime, dum, huc usque perperam praeteruisa, conditur, colitur aliquando. Multa enim huc vique male sunt penitus neglecta, quoniam

am vel scriptor, vel docens, sicuti e re
sua fuit, hoc, vel illud, ad aliam medi-
cinae partem retulit, quam iam non cu-
rauit. Leges etiam, quibus medicina
potissimum innititur, rite instituendo-
rum, tum observationum, tum experi-
mentorum, male neglectae sunt, dum
multum procul dubio medicina profecif-
set, si tum observationes, tum experi-
menta, debite semper fuissent instituta.

9.

Initium itaque faciam, per exem-
plum ostendendi, quid praestare dialec-
tica totius medicinae possit; specimen
editurus dialecticae iatrices, quod ae-
qui bonique consulas, B. L., dum no-
uum suscipio laborem, atque ita susci-
pio, vt, de parte mea sollicitus, quibus-
dam desideratis forte non satisfaciam,
quum de toto vix possim iam cogitare,
forteque, dum vniuersalia non sunt satis
animo obiecta, vel eorum aliqua huc
ducam, vel huc ducendorum alia negli-
gam, potissimum quum fugitio iam
calamo haec consignem.

10.

Ita-
v a z
9. 4
neam
man,
hilo-
eam
vo-
arbi-
ca, li-
e hic
pro-
cien-
yelo-
finit,
con-
entia
huc
ditur.
uc vi-
ioni-
am

Vereor statim, ne plures fugiat, quid per iatricem velim, num medicinam, an materiam medicam. Intelligo autem per *iatricem* (§. 27.) materiam quidem medicam, quam dicunt, ut tamen dubitem, hac voce uti, quum haud ducam alia, quae aliorum referri solent, qua de re iam plura dicenda erunt.

N. Nolis me reprehendere, tum quod demum §. 10. et ne hoc quidem, sed potius §. 27. definitionem iatrices exhibeam, tum quod obscura utar voce. At vero respondeo ad primum, me utique ita debuisse, nec vitium vere commississe: ad alterum idem, praeter eaque novas ideas novas requirere vobis, ne oriatur confusio.

Medicina potissimum docet, quomodo civium fanitas augeri, confirmari et conservari possit, et debeat, auctori itaque quid possit et debeat, quod fanitatem laedat. Ipse enim usus vitiosus

et fanitatis comitem habet destructio-
nem virium hominis, naturalem, vo-
luntariam, accidentalem, vel plenariam,
vel imperfectam. Sed non desunt, qui-
bus vita et fanitas nihilo minus diu
conferuentur.

12.

Dantur medicinae partes, quae
praecipiant, quomodo fanitas conser-
uari et amissa restitui possit, dum ex-
ponunt, quae debeant vel agi, vel omit-
ti, vt scopus obtineatur praefixus. Con-
tinentur praecepta non regulis solum,
sed vsu, regimine, obiectorum, quibus
fanitas vel conseruatur, vel restituitur.

13.

Sed ea obiecta non sunt absolute
talia, sed relatiua. Idem enim, quod
in hoc fanitatem conseruat, in altero
restituit, in tertio laedit.

14.

Doctrina, quae fanitatem conser-
uare docet, desiderat cognitionem ob-
iecto-

iectorum, quibus id possit obtineri. Pari ratione doctrina, quae restituere sanitatem docet, eiusmodi requirit cognitionem: nec minus doctrina, quae de laesa sanitate praecipit.

15.

Ea obiecta vel sunt homini inhaerentia, vel extrinseca.

Homini inhaerentia sunt vires, animus, anima, vires vitales, vel, quae has absoluunt ex parte, ratio oeconomiae corporis humani, structura, et mixtio, tum solidorum, tum fluidorum.

Extrinseca sunt res mundanae, quae homini sunt familiaria, vel vitae et sanitatis pabulum quoddam, ut videtur, suggerunt, vel sunt indifferentia, et sub conditione tantum vitae, sanitatique, aut infesta, aut congrua. Aëris, aetheris, fluidi electrici, alimentorum, rel. memor modo sis, ne de his dubites.

16.

Nota est distinctio doctrinarum medicarum in diaeticam, therapiam et chirurgiam, quorum illa docet, quomodo sanitas conferuetur, haec quomodo amissa, per interne aut externe adhibita, restituatur.

17.

Iam videamus, quorsum referri possit doctrina eorum obiectorum (§. 15.).

Diaetetica regulis potissimum absoluitur, quibus vita et sanitas conservari et stabiliri possint, recto usu extrinsecorum et homini inhaerentium. Sed haec doctrina tangere non solet extrinseca, quae ad propriam doctrinam de alimentis remittit. Nec rite poterit de homini inhaerentibus praecipere. Etenim, quam supponit ceterum haec doctrina, physiologia quoniam exponit de statu sano, eodemque perfecto, totiusque corporis humani oeconomia, quae e structura et mixtione intrinseca resultat, deberet quidem homini intrinseca penitus exhaurire, multa tamen
neg-

negligit, quae et tum in diaetetica prae-
teruidentur, pari ratione, atque extrin-
seca, quae physiologia ita tantum con-
siderat, ut de viribus corporis humani
constet. Quare peculiaris doctrina hos
defectus debet supplere.

18.

Therapia et chirurgia regulas po-
tissimum definiunt, quando, et qua ra-
tione, sanitas restitui debeat, omittunt
vero obiectorum, quorum ope idem ob-
tinetur, necessariam contemplationem:
neque inepte.

19.

Rei enim dignitas, dicendorum co-
pia, recte effecit, ut propria doctrina
de his obiectis praeciperet, quam *ma-
teriam medicam* vocant.

Exponit haec doctrina de obiectis,
quibus utaris ad restituendam sanitatem.

20.

Sed, quoniam diaetetica negligit
doctrinam de obiectis, quibus sanitas
con-

confernetur, necesse est, vt de iis obiectis hic praecipiat. Atque huc comode ducuntur ea obiecta. Etenim explicandum est in materia medica, quomodo medicamenta agant in corpus humanum. Ea vero explicatio dari nequit, nisi consiterit de natura corporis sani: quare materia medica supponit absolutam iam physiologiam. Igitur effectus, qui de viribus obiectorum, per vitam et sanitatem patent, ad doctrinam nouam referri debent.

21.

Alia etiam ratio est, cur huc ducas. Alimenta, hic potissimum consideranda, aliquando noxiam habent qualitatem, habent et vere medicatricem, vt de eodem obiecto loqui deberes in physiologia, diaetetica, pathologia, seu aetiologia, materia medica et chirurgica, in therapia et chirurgia. Sed expedit, de his vno loco exponere.

22.

Materia medica non debet negligere noxios effectus, quos edunt obiecta

ta aliquando ad conferuandam et restituendam fanitatem vsurpata. Quare tum praecipit de caussis aegritudinum.

Quemadmodum vero dantur obiecta, quae, homini oblata, facilius obfiunt, quam profiunt, ita et alia, quae sub alimenterum, aut medicamentorum, nomine veniunt, aliquando plus detrimenti, quam vtilitatis, praestant.

Quoniam vero aetiologia aegritudinum praecipit de caussis aegritudinum, in hac doctrina consideranda videntur haec obiecta.

23.

Sed est potius, quod ducas ad materiam medicam. Etenim tunc doctrina de obiectis, relatiue noxiis et medicatricibus, penitus coniungitur, neque est a materia medica haec consideratio penitus aliena.

Supponit etiam materia medica, dum agit de effectibus remediorum in corpus aegrotum, doctrinam de aegritudinibus, sed eam modo, quae de natura,

tura, affinitate et discrepantia, earum exponit, seu aegritudinum systema, nequam aetiologiam, quam ad materiam medicam ducere poteris.

24.

Deinde potest quid aegritudinem, at salutarem, efficere, quae debeat solum bene dirigi, non remoueri; alibi animus est, producendi talem aegritudinem salutarem, ut haemorrhagiam, vomitum, febrim; itaque aetiologia et doctrina, quae exponit, ut soleat aegritudo aliam inducere, seu de metaschematismo, debent huc referri. Metaschematismus enim hic considerandus est, ut constet de mutationibus, quae produci debent, admissione causarum morbificarum, aut remediorum, ut aegritudo salutaris emergat. Neque existimes, haec pertinere potius ad forum therapiae: aegritudines enim salutes, tamquam obiecta, quibus utaris, et conditiones, sub quibus utaris, omnino huc spectant.

25.

Fieri solet, vt de venenis nulla enunciatio fiat vel in pathologia, vel in materia medica, quum neuter, qui has doctrinas tractat, sui id esse putet. Neque enim pathologia de obiectis, licet aegritudinum causis, tam diffuse, vt rei dignitas vult, praecipere potest. Neque ad materiam medicam obiecta, quae aegritudinum causae sint, ducti huc vsque facile solebant. Quare a ple-risque venena praeterrmittuntur, tum in pathologia, tum in materia medica, aut peculiaris conditur doctrina.

Verum iatrice de his et ipotest, et debet, praecipere. Primo enim idem pharmacum, quod, maiori dosi vsurpatum, vel ad corpus adplicatum, venenum sinit, in minori dosi, aut ad aliud corpus, adhibitum, medicamentum egregium est: deinde, licet aegritudinem hanc, vel illam, producat, vidimus (§. 24.) interdum, si salutaris sit illa, eam admittendam esse. Quare ad conditiones

solum

solum respiciendum erit, sub quibus
 pharmaca venena constituunt, et quo-
 modo aegritudines, et quas, produ-
 cant. Neque haec doctrina ab iatrice
 aliena erit (§. 22. 23.), imo, dum et
 effectus nociui, ab alimentis et medi-
 camentis orituri, hic considerantur (§.
 22. sq.), omnia sic in vnam doctrinam
 commode conciliantur.

27.

Quibus praemissis, ultra progre-
 di licet.

Iatrice est scientia obiectorum,
 quorum vsu vita et sanitas pessundan-
 tur, aut conseruantur illaesa, aut re-
 stituuntur in integrum.

28.

Iatrice affinis in eo est physiologiae
 et diaeteticae, quod contemplatur ob-
 iecta, quae corpus sanum afficiunt: *dis-*
sert, dum naturam horum, et rationem
 agendi, maxime e horum natura red-
 dendam, contemplatur.

29.

entium est, ino 29. basistiter mudi

Iatrice *affinis* est therapiae et chirurgiae, dum res est cum obiectis, quibus vita ac sanitas conferuantur et redintegantur: sed *differt*, dum solum exhibet catalogum obiectorum, et condiciones effectuum exponit, quae e natura obiectorum resultant, indeque iis scientiis inferuit.

30.

Iatrice *affinis* est doctrinae de aegritudinibus, dum agit de aegritudinibus, a remedium vlu nascituris (§. 22.), et de aegritudinibus medicatricibus, vt aetiologiam et metaschematismum sibi vindicet (§. 23. 24.): sed facile patet, qui differat.

31.

Iatrice *affinis* est pharmaciae, quoniam de remediis non simplicibus solum, sed praeparatis et compositis agitur; atque *differt*, dum haec de viribus tacet, aetiam et rationem et encheireses potius, quarum ope praeparata et composita perficienda sunt, exponit.

32.

32.

Obiecta iatrices vel sunt affectiones corporis humani sani, vel aegritudines, vel remedia (§. 20. 22. fq.).

33.

Affectiones corporis humani sani, et aegritudines, sunt homini inhaerentia (§. 15.), innominata.

Homini extrinseca, quae certam ad vitam sanitatemque relationem habent, sunt *remedia*, seu *pharmaca*.

34.

Remedia, seu pharmaca, sunt vel alimenta, vel medicamenta, vel venena, vel instrumenta (chirurgica).

Alimenta sunt remedia, quae vitam et sanitatem, praestando nutritionem, conseruant, aut salutare effectum simul cum nutritione producant, iunctaque relative (§. 13.).

B

Medi-

Medicamenta sunt remedia, quibus salutare effectus intendimus et praestamus, idque relative.

Venena sunt remedia, quae facilius homini obfunt, quam profunt, sed relative.

Instrumenta sunt remedia, quae mechanice agunt. (*Apparatus* sunt remedia, quae physice agunt.)

35.

Remedia vel sunt naturalia, vel artificialia. *Naturalia* vel sunt mechanice vel physica, vel chemica. Mechanice agunt per structuram, aut figuram: physica agunt per impulsum, seu modum applicationis: chemica per mixtionem.

36.

Remedia artificialia sunt vel obiectiva, vel magistralia.

Remedia artificialia sunt vel simpliciter mixta, vel commixta. Idem valet de naturalibus. Tum naturalia, tum artificialia, simpliciter mixta, dicuntur *simplicia*.

37.

Ratio effectus remediorum pendet
ab eorum actione et receptiuitate cor-
poris humani.

38.

Est autem receptiuitas ratio cor-
poris humani, qua corpus totum, vel
pars, mutationes subit, occasione, in
se agentis, remedii: et nititur potissimum
irritabilitate et sensibilitate.

39.

Quibus praemissis, iam disquiren-
dum erit, quid iatricen absoluat, et quae
agenda omittendaue sint.

40.

Igitur in iatrice ad id respiciendum
est primo, vt, numero abundantium,
obiectorum, non copia solum, sed, dif-
ferentiae specificae, characteres, rite
definiantur. Videamus potissimum de
remediis, e triplici naturae regno pe-
tendis, quae facilius confundi possent.

B 2

Om-

Omnia, quae veteres nobis de remediis, tum simplicibus, tum compositis, reliquerunt, fere omnia nullius momenti esse, pro! dolor, fateri debemus, quoniam remediorum necessariam definitionem neglexerunt, ut, quantum non leuis opera impendatur, vix tuto constet, num idem remedium sit de quo veteres enunciarunt; ideoque iis remediis vix uti possumus e veterum institutione. Quare, hoc detrimentum sapientiores, caueamus, ne idem vitium committamus.

Fatendum quidem est, in exoticis quae, saepe in loco natali non sufficienter disquilita sunt, vel quod venditorum characterem celant, aut obiecta ita mutata exhibent, ut ad corpus, ad quod pertinent, non satis tuto concludere vel quod negligunt perperam collectores, aut in regione, ad quam transferta sunt, non sufficienter disquiri possint, tale vitium committi, unde fit, ut hodie satis sciamus, unde proueniat rheum barbarum, semen fantonicum, ve myrrha, gummi ammoniacum, oleum praesartum

cauiputi, rel., vt tamen his remediis, saepissime cum vtilitate vtamur. Attamen opera omnino, quae potest, impendenda est, vt cognitio in his certa redundet.

4r.

Etenim non conducit solum interdum per characterem exactius nouisse, num idem remedium sit, de quo plura commendata et laudata legimus, ne venenum pro medicamento, aut alimento, exhibeamus, aut, nisi mortem, plus saltem detrimenti, quam vtilitatis, praestemus, fidei aliorum quid detrahamus, aut per dissensum obseruationum nostrarum cum aliis incrementum medicinae retardemus; sed id etiam largitur vtilitatis, vt possimus, dum de indole et viribus remedii satis constat, ex affinitate remedii cum aliis per characterem adduci, ad obseruandum atque experiendam, num similem vim et affinitatem habeant, quo possimus aliquando, vel magnis sumtibus comparanda negligenter, vel noxam auertere, vtilitatemue praestare maiorem.

Ne-

Neque obstat, quod e systemate historiae naturalis hoc, illoue, non semper tuto ad similes affinium vires concludi possit, quum aut non satis prospectum sit affinitati naturali, id, quod *Linneano*. systemati opprobrio verticio, aut vires etiam aliae in caractere vere affinibus lateant.

Licet enim virium discrimina alibi quando in caractere affinibus occurrant, atque interdum vix confectis quorsum obiectum referas, tamen non toties id contingit, vt non possint ad finem propositum aestimari; maxime quum systemata historiae naturalis magis culta, indeque viribus et caractere analogis potissimum iuxta se posita exhibentia, hic maxime conluntur.

42.

Quamuis autem historiae naturalis laus magna omnino in iatrice laus et vtilitas, non licebit tamen in ea descendere sententiam, non historiae naturalis solum felicem scrutatore

quemuis, sed rudi eius cognitione imbutum, eximum esse virium remedium aestimatorem, quin medicum: neque arbitrabitur, naturae scrutatorem prae aliis felici ratione iatricem esse expositurum. Pro! dolor, dum plerumque iatrices doctores fuerunt aut naturae scrutatores, aut chemici, factum esse videtur, ut iatrices nondum sit ea, quae debet, conditio; siquidem hi viri de constituendo characterem remedii, aut analysi chemica, magis solliciti, plura, quae vere huc pertinent, perperam neglexerunt.

Quare, si dicendum, quod res est, quoniam historia naturalis tantum omnino campum constituit; ut quis, soli huic doctrinae vivens, sufficienter occupari possit, plus utilitatis, quam noxae, videtur in iatricem redundare, quum historiae naturalis scrutatores eo, quo par est, studio iatrici subventuri, characteres rite definiunt; medici autem in iatrice hanc doctrinae partem historiae naturali relinquunt, atque ad eandem quemque remittunt. Quod quo

quo maiori iure fiat, et quo tutius,
e sequentibus patebit.

43.

Respicendum deinde est ad mo-
dum, quo de viribus remediorum
constat.

Nascitur autem *cognitio de viri-
bus remediorum* primo *experientia*, et
sic quidem *casu fortuito*, cuius plura
referre exempla, esset omnino super-
fluum: sufficiat vnum. Dicuntur quae-
dam arbores, quae corticem perui-
sum largiuntur, in lacum incidisse,
et putredinem subiisse: aquam ob ma-
ximam amaritiam neminem haussisse, nisi
febri intermittente detentum, indeque
et febrim cum siti sublatam esse: quod
quidem et aliis, inde inuitatis, febrim
citantibus accidisset, quamdiu superfusa
fuit eiusmodi aqua; qua deinde desin-
cente, dum arbores consumtae erant,
causam amaritiei aquae esse quae-
tam et inuentam, sicque detectam
esse egregium prorsus remedium.

Ex

Experientiâ porro nascitur cognitio de virtutibus remediorum, observatione *instinctus animalium, similitudine hominum*, tum sanorum, tum aegrotantium, quo fit, ut alimenta et medicamenta congrua appetant aliunde deurent, venena negligant.

44.

Experientiâ porro prodit cognitio de remediorum viribus, *animadversione ad usum oeconomicum, artificialem*: dum varia remedia ad producendum hunc illum effectum adhibentur.

Denique *vel casu, vel de industria, animalibus, aut hominibus, oblata remedia* effectus edunt, quos aestimare debemus.

45.

Exoritur inde cognitio aliqua, sed imperfecta remediorum, qua uti quidem poteris, sed non tuto satis, nisi sollicitè rem aestimes, aliaque concurr-

currant. Oritur inde cognitio, vt ex analogia, argumentando a simili, remediis vltra vti possis.

Nimirum si casu remedium produxit hunc, illumue, effectum, si in arte quadam similem, quem intendis, praefat, si instinctus hoc remedium pro innoxio alimento, veneno, aut medicamento, declarat, si exhibitum, aut adplicatum, remedium ita egit, vt iam desideras, poteris ex analogia forte recte duci.

46.

At caue, ne in errores incidas. Nam in casu fortuito detectis remediis necessariae conditiones forte te fugiunt: ii effectus, qui sub oeconomico vsu producuntur, ad corpora non viuientia adplicata, fortasse longe aliter agunt, quam in viuentibus, receptiuitate donatis. Animalium hominumque instinctus non semper fidus index est. Atque ex animalibus ad homines cauta tantum valet conclusio, si casu, aut de industria, oblata remedia

certa

certa ratione egerunt, fore, vt ita etiam in homine agant. Animalia enim structura et indole, indeque receptiuitate, differunt, vt mirari nequeas, non raro animalia ferre, quae homo non ferat, animalia damnum percipere ex iis, quae homini non nocent. Praeterea omnino non, aut non distincte satis, animalia sensus et mutationes, a remediis inducta, significare possunt. Nec praeteruideri poterit, animal num iuniori aetate, an proeclatiori fuerit, num vim aut ante obseruationem, an sub eadem, tulerit, num fame vexatum, an pabulo nimio repletum fuerit, rel. a) - De hominibus infra dicendi locus erit.

47.

Igitur vt tuto possis remediis vti, necesse est, vt aliis satisfacias.

Etenim quemadmodum instrumentorum spectanda est figura, seu structura,

a) cf. CEL. GMELIN de venen. T. I.
p. 32. sq.

tura, atque physicorum impulsus, seu adplicandi ratio, ita et chemicorum mixtio (§. 35.).

48.

Innotescit autem *mixtio* duplici ratione: nimirum tum *observatione*, tum *analyfi chemica*.

49.

Et *observatione* quidem *mixtio* patefit vsu sensuum obseruatoris, dum ope visus, olfactus, gustus et tactus, *mixtionem* indagat, quoniam *mixtio* definita definitam impertitur, sensationem.

Ita profecto in cortice peruuiano solo visus, olfactus, gustus, qualitates detegunt, omnino non negligendas.

Neque vero haec disquisitio tanti vbique ponderis, vt non necesse sit, accedas ad alteram.

50.

Analysis enim *chemica* reuelat potius partes constitutiuas, potissimum in

in mineralibus non negligenda ratio-
ne, docet, quae solui a corpore no-
stro possint, quae secus, declarat, qui-
busnam mensuris subigenda sint, vt
vires quae sitas exferant remedia, quae
partes remouendae, quae addendae,
vt votis satisfiat. Reuelat et facile
commixtorum effectus, dum actio e
simplicium comparatione eruitur.

§.

Caue autem, simplici partium
constitutiuarum doctrina de viribus re-
mediorum constare, indeque chemi-
cum optime de vsu remediorum de-
cernere posse, putes.

Quamuis enim mixtio remedio-
rum omnino pateat, necesse tamen
est, vt aestimes receptiuitatem corpo-
ris humani, seu conditiones et effec-
tus remediorum. Accidit etiam, vt
sub analysi aliquando pars, vi imbu-
ta, se subducatur, visque alii parti con-
stanti tribuatur, aut per analysin ip-
sam fiat mutatio grauior, saepe diuti-
us praeueruisa; aut vt effectus non

a simplici parte, sed e combinatione, resultet.

52.

Sed ducimur inde denuo ad experiendum, dum simplicia adhibemus ad varia, a corpore animali petita, ut sanguinem, salivam, indeque observamus effectus secuturos.

Caute vero et inde ratiocinari debemus. Quae enim sanguinem emissam resolvunt, aut cogunt, non ita homini exhibita faciunt, quae putredini resistunt, aut eandem promouent, non ita agunt in corpore. Idemque ex reactione sequitur et receptiuitate corporis.

53.

Quibus autem etsi satisfeceris, viresque remediorum observatione et experimentis cognoveris, et hoc etiam ratiocinium supra dictis responderat, erit tamen, ubi diuersum videas remediorum in simili casu effectum, ut statuere debeas, superesse et alia

ad quae attendas. Est enim virium conditio varia per variam constitutionem accidentalem: quorsum primo *locus natalis*, seu *clima*, ubi remedium emergit, seu colitur: quod etsi non ubique magnam differentiam virium efficiat, aliquando tamen omnino facit.

Spectanda etiam ratio, remedium *comparandi*, seu *colligendi*, *transmittendi*, *asservandi*, *praeparandi* per laborem pharmaceuticum. Saepe enim videbis, longe alium sequi effectum, dum, plantae maxime, vere aut aestate, sunt collectae, atque aut sub magno et violento calore exsiccatae, aut sub leni et paruo, sub transmissione, aëri, aut effluviis variis, expositi, ut pulveres, maiori copia parati, facile vires perdunt, et varia ratio praeparandi remedia longe alium, aut vehementiorem, aut iusto minorem, effectum producit.

Quare attendere debes ad indolem remediorum, saepeque examinare remedii probitatem. Quare et

no-

notas eius probitatis cognitās habere
debebis, et exemplaria remediorum
et probae, et malae, notae cum illis
comparare, atque in examine caute
procedere, ne te ipsum fallas, accu-
sesque pharmacopoeos commissae frau-
dis, nisi conuictus sis.

54.

Nēque vero haec sufficiunt, ut
possis ideo remediis tuto uti. Quam-
uis enim cognoueris, hoc esse re-
medium genuinum, sciasque rationem,
quare analogiae ratiocinio ductus, hunc
expectes ab exhibitione remedii effec-
tum, erit tamen, ubi erres, nisi re-
spicias ad conditiones corporis huma-
ni, ad quod adhibes. Ratio enim
effectus remedii non pendet solum ab
actione remedii, sed etiam a recep-
tuitate (§. 37.). Scilicet omne ferē
remedium, stimuli vice fungitur, quo
corpus humanum viuum excitatur ad
agendum. Nimirum in mortuo homi-
ne non videbis eum, quem vides in
vivo, ex remedii adplicatione, effec-
tum. Ut exemplo utar, cantharides
mori-

mortuae cuti adplicatae, omnino non
stimulant, unde nec rubor, nec vesicu-
la, concitantur. Aliter euenit in sanis, ali-
ter in his, illis, aegrotis. Est enim in illis,
atque in horum plerisque, ubi cantharides
conciunt humores ad eam partem, ad
quam adplicatae sunt, vt tumor, ru-
bor, lymphae sub epidermide accumu-
lato, emergant: in aliis aut profus
non, malo omine, haec eueniunt, aut
tardius, minusque conspicua ratione.

55.

Quare iam supra monui, remedia
omnia non absolute per suam indolem
hunc illumne producere effectum, sed
communem esse indoli remedii, inde-
que pendenti actioni, et statui corpo-
ris humani.

E receptiuitate itaque videbis, idem
remedium diuersum producere in variis
subiectis effectum, aut varia remedia in
variis vnum producere.

Expediet itaque, male neglectas
leges receptiuitatis condere, cuius iam
has concipio.

C

56.

Nimirum receptiuitas differt primo *valetudine*. Eadem remedia, vel alimenta, vel medicamenta, vel venena, sub eodem regimine, diuersum producere effectum sub sanitate, aut aegritudine varia, adeo inter omnes, etiam non medicos, constat, vt non referat, de his multa commemorare. Quotidie enim videmus, idem alimentum in sanis aluum ducere, aut vrinam, sudoremue, quod in aegrotis has excretiones supprimit potius: idemque obtinet in venenis et medicamentis. Sic v. g. camphora, cortex peruuianus, in sanis calorem sudoremue mouet, in aegrotis e contrario, atque potissimum in putridis, sub sepsi varia, non solum non auget calorem, verum imminuit potius, sudoremque aliquando retinet. Et venenum variis in sanis quandoque parum adfert periculi, quod in aegrotis facillime necat, aut contra. Quare et effectus, quae ad dosin et formam remediorum referuntur, rectius et huc ducuntur. Pertinet huc exemplum, nullam aliam

subductionem per purgantia, fortiora, et maiori dosi exhibita, successisse in quodam, nisi grauis iracundia tantum bilis ad intestina detulit, vt demum sumtam purgans ageret. ^{a)}

Merito itaque miraberis, posse scriptores materiae medicae, atque obseruatores, saepe adeo vniuersaliter enunciare, hoc remedium refrigerare, enuciare urinam, aut sudorem, et negligere, in quonam subiecto, tum sano, tum aegroto.

57.

Non minus *sexu* differt receptiuitas. Ne tamen haec ita definite accipias, velim, quasi idem pharmanon omnino diuersam producat in viris, quam in feminis, aut vice versa, effectum; differt tamen, dum per sexum subiectum variis gaudet, robore, tono, irritabilitate et sensilitate, per periodum catamenialem etiam, concubitum,

C 2

con-

^{a)} cf. TISSOT de morb. nerv. T. II. p. 381.

conceptionem, grauiditatem, partum,
lactationem, diuersis.

§8.

Aetas deinde et receptiuitatem di-
uersam reddit, et *temperamentum*, que-
niam inde quoque variae redundant in-
ritabilitas et sensibilitas, cuius potius in-
dex est temperamentum. Neque idem
miraberis, in infante hoc vel illud re-
medium hunc illumue producere effec-
tum, aut tantum, quem quantumue
non in iuvene, aut in hoc, quem quan-
tumue non in viro, senene, produci.
Temperamentum etiam dum per vale-
tudinem, sexum, aetatem, vitaeque
genus, rel. differt et mutatur, efficitur
vt receptiuitas mutetur, sed ea differe-
rentia iam patet e reliquis §. §. a)

§9.

Idiosyncrasia iam consideranda est
quae est singularis hominis receptiui-
tas, quam per cognitas causas non
explicari

a) cf. CULLENII mat. med. p. 11.
ed. germ.

explicaueris. Eadem facit, vt in exemplo, quod vidi, dum sexcenti facilius rheum barbarum purgandi scopo recusant, femina fuerit, quae ex omnibus purgantibus id solum petierit et tulerit, aut in alia, vsus rhei barbari sudorem moueret, non aluum, aut vrinam, dum eidem sudorifera aluum soluebant, vt cum admiratione obseruari. Huc etiam pertinet, quod sint, qui recusent, nec ferant, formam varian, vt puluerum, pilularum, mixturarum, rel.

Notari autem meretur, quod idiosyncrasia non raro haereditaria fit, vt opus fit, practici subiecta interrogent, num eadem, an parentes, eiusmodi idiosyncrasia praediti sint.

60.

Simili ratione *antipathia* est, vbi quis pharmacon hoc illudue repudiat ea ratione, vt per cognitatas causas non explicaueris. Quemadmodum enim sunt, qui e fele, caseone, non visis, sed proximis, in syncopen incidunt, ita et

et sunt, qui ex alimentis butyrum, caseum, solanum esculentum, repudient, et quavis ratione oblata, detegant, aut qui e medicamentis, camphoram, rhenum, corticem peruuanum, mercurium, nitrum, renuant: licet saepe non tam antipathia, quam praeiudicatae opiniones, subsint.

61.

Clima etiam facit, vt alia sit receptiuitas. Ita Russi et Turci magnam ferunt opii dosin, quam Galli et Germani, qui tantae non adeo facile adfuescunt.

62.

Sympathia corporis humani multum quoque in receptiuitate facit. Ita in iis, quorum caput plethora topica laborat, vulneribus, quaeuis saepe alimenta vomitum mouent, aut alium ducunt difficulter pharmaca, in aliis facile ducentia. Atque huc pertinet etiam *conspiratio excretionum corporis*, qua fit, vt vna alteram facilius suppleat et compenset, vt, dum v. c. transpirationem

nem supplet diuresis, e regimine aut
 moliminibus internis, diaphoretica fiant
 diuretica, aut contra. Huc porro et
reuulſio et *deriuatio*, qua fit, vt hu-
 mores a parte reuellantur, atque ad
 aliam deriuentur, et *repercuffio*.

63.

Est etiam, vbi *pars corporis*, ad
 quam remedium adhibetur, varium ef-
 fectum producit, licet non raro eum-
 dem praestet. Ita fit quidem, vt al-
 uum ducentia, cuti adplicata, aluum du-
 cant, aut cortex peruuanus, cuti ad-
 plicatus, eundem praestet effectum,
 atque adsumta; est tamen, vbi haec
 fecus eueniant, atque aut alia dosis,
 vel forma, requirantur, aut longe ali-
 ter agant. In quibus tum spectanda
 est resorptio, tum sympathia.

64.

Aegritudo etiam varia potissimum
 consideranda est in receptiuitate. Et
 primo quidem differentiae aegritudinum
 accidentales aestimandae sunt. Differt
 om-

omnino receptiuitas, vt aegritudo aut acuta, aut chronica, est, vnde fit, vt alia pharmaca desideret acuta, alia chronica, aut ni pharmaca alia, alias saltem eorum doses, aut formam. Idem obtinet, dum aut actiua, aut passiuua, leuis aut grauis, aegritudo fuerit. Supponunt enim hae differentiae aegritudinum accidentales aliam sensibilitatis et irritabilitatis modificationem.

65.

Ex aegritudine varia autem iam potissimum aestimandi morbi sunt, vt in nosologia a) exhibui. Solent scriptores materiae medicae, atque obseruatores, plerumque hoc negligere, et solum effectus, quos praestant pharmaca in tollendis passionibus, enunciare, vt dicant, v. g. hoc pharmacum egregios effectus praestare in dysenteria, aut phthisi pulmonali, aut cancro. Quare videbis, saepe conquerere obseruatores, fidem nullam huic, vel illi, scriptori habendam esse, quoniam eam

a) cf. syst. aegritud. T. I. 177. sq.

effectum non vidisse se ab iis pharmacis, sub iisdem passionibus usurpatis, quae alii laudarunt, aut id damni non esse expectandum, quod metuunt alii.

Cuius rei rationem, videbis, si attente rem consideraueris, in eo esse quaerendam, quod praecipuam aegritudinem, morbum volo, et conditionem adhibendi pharmaci, neglexerint obseruatores, aut praeceuntes, aut imitaturi.

Etenim si remedium quoddam in dysenteria biliosa saluti est, non aequè est in inflammatoria, aut putrida, et contra: si aliud in phthisi purulenta, non aequè in pituitosa, et contra.

E contrario videbis, idem pharmacon, quod variis opponitur passionibus, morbo tamen, qui subest, affinibus, vt in phthisi pituitosa, et dysenteria pituitosa, in pleuritide inflammatoria et ascite plethorica, eundem praestare effectum.

Igitur, ne nimis vniuersales enunciationes fiant, ne indicantia et contraindicationes fiant, ne indicantia et contra-

indicantia praeter rem augeantur, oportet, vt ad aegritudinem variam, potissimum morbum, respiciatur in iatrice: quod et sub classificatione remediorum attendi debet.

66.

Notari et hic meretur, respiciendum esse ad *metaschematismum*, seu mutationes aegritudinum, *aliasque* tum naturales, tum praeternaturales *mutationes*. Ita aliquando receptiuitas differre poterit, dum natura molitur aliam aegritudinem, quae forte toleranda et adiuvanda. Fieri ita potest, vt apoplexia cedat per febrim, remediorum etiam vsu excitata. Atque inde etiam oriri obseruatorum dissensus poterit.

67.

Differt etiam receptiuitas *rationis cruditatis et coctionis*, criseosque, quae toties videmus, dum vulgus remediis sine discrimine vtitur, nocetque saepe iisdem remediis et regimine, quibus medicus veri nominis aegritudinibus

medetur, dum cruditatem, coctionem et
crises, rite aestimat.

68.

Consuetudo etiam multum facit in
receptiuitate, dum frequenter repetita
impressione mutat solida simplicia, sen-
sus, irritabilitatem, sensilitatem, syste-
ma vasculosum.

Inde fit, vt e consuetudine idem
remedium sensim mitius aut omnino
non agat, aut e contrario lenissima eius
dosis eadem, ac maior olim, praestet,
vtque per remedia, saepe praestitos ef-
fectus, non raro sponte recurrant, vt
vomitus, vt remedia eadem sensim ni-
hil praestent, nisi commutentur, vtque
in hominibus, vsui spirituosorum adue-
tis, nihil efficiant remedia, nisi vel spi-
rituosa sint, aut spirituosorum vsus con-
tinuetur. Huc *educatio* et *vitae genus*,
quae cum consuetudine pari passu am-
bulant. Inde fit, vt aut vehementio-
ra, aut leniora remedia, et, hunc po-
tius, quam alium, effectum producen-
tia, ferantur.

69.

Anni tempus etiam et *tempestas* aestimanda sunt in receptiuitate, siquidem et inde fit, vt remedia longe alios, aut gradu saltem diuersos, effectus praesent, atque alio anni tempore, vel alia tempestate. Ita notum est, idem remedium purgans in eodem homine, aliisque conditionibus iisdem, ferena siccaque tempestate vsurpatum aliter agere, ac nubila humidaque.

Externus etiam corporis *status* considerandus, regimen, alia, quibus fit, vt receptiuitas, indeque remediorum effectus mutantur. Ita a regimine fit, vt remedia vel sudorem moueant, vel vrinam.

In his tamen omnibus ne sis minus. Hae enim leges quidem sunt receptiuitatis, attamen non omni exceptione maiores, quin et hic verum est, nulla lex est sine exceptione.

72.

Quae de receptiuitate, ratione remedium, enunciaui (§. 56. fq.), valent etiam, ratione homini intrinsecorum, et causarum, morbificarum nomine venientium. Neque de his facile quis dubitauerit, modo attenderit ad ea. Ita omnino dudum enunciatum est, causam aegritudinis externam non sufficere, vt aegritudo fiat, sed requiri internam, dispositionem, quae receptiuitas est. Sed haec rei conspiratio omnino approbat horum obiectorum in vnam doctrinam collectionem.

73.

Iatrice conditur porro cognitione virium remedium et conditionum, petenda e lectione librorum, potissimum historiae naturalis, itinerariorum, oeconomicorum, physicorum, chemi-
corum, pharmaceuticorum, materiae medicae, pathologicorum, practico-
rum, rel.

In

In quibus omnibus notae scriptorum bonae fidei supponuntur, praetereaque ad haec respici debet.

74.

Bene attendendum, num scriptores videantur aestimauisse modos, cognoscendi vires remediorum, et leges receptiuitatis (§. 43. sq. 56. sq.). Solent autem plerique horum plura negligere perperam, vt valetudinem alterutram, aegritudinum differentias, rel. Quare, si dicendum, quod res est, pauci omnino sunt bonae notae scriptores materiae medicae, optandumque esset, plures eum in finem conspirarent, vt vniuersis viribus ex obseruatoribus conderent iatricen.

75.

Quoniam scriptores in modo, experiendi vires remediorum et legibus receptiuitatis delinquere solent, bene aestimandum, quo vsque nihilo minus enunciatis vti possis, potissimum quam opinioniones praeiudicatae notae sunt v.g. No-

Notum est, horrere plures phleboto-
miam, aut emeto - cathartica in ca-
tarrho, emetica in apoplexia et pleu-
ritide, camphoram in exanthematibus
rel. vt nimis vniuersaliter haec defini-
ant circa remediorum vsum. Quare
si rationem sciueris, e neglecto syste-
mate aegritudinum, et causis modo dic-
tis, oriri, poteris caute obseruatis ni-
hilo minus vti.

76,

Scriptorum praecepta circa vsum
remediorum differunt etiam in iatrice
(vt alibi) secundum educationem et re-
ligionem, clima, temperamentum, sata
et politiam, felicitatem praxeos, scrip-
toris, vt, si ad haec attenderis, anim-
aduersionibus scriptoris tutius vtaris.

77.

Mirum est, quantum etiam in ia-
trice valeant educatio et religio. Quem-
admodum enim per traducem hoc
illudue remedium, a priscis per reli-
gionem cultum, commendatur praeter
ratio-

rationem, aut per fidem, remedio a
 longo usu, auctoritate priscorum, gen-
 tium, cognatumque, datam, laudatur.
 ita etiam fit, ut facile vires remedio
 attribuantur e singulari vel educatio-
 ne, vel religione: idque eo magis fit,
 quo minus vires remediorum semper
 satis certo analysi chemica aut exper-
 imentis definiri possunt, ut in his sae-
 pe plus fidei experientiae dandum sit.
 Ita factum olim, ut ex remediorum
 figura, colore, duritie, temperie ve-
 ria, calida, frigida, humida, sicca, si-
 militudine cum parte corporis, ut in
 liis asari et renum, anacardii fructu-
 bus et corde, rel. vires remediorum
 conlicerent, aut remedio non fiderent,
 nisi preces praemisissent, aut vires re-
 mediorum e calendario aestimauerint.

78.

Clima etiam facit omnino, ut
 quis possit e singulari incolarum re-
 ceptiuitate (§. 61.) effectus videre ha-
 dables, quos sub alio climate mi-
 nus animaduertere poteris: ut si for-
 lum
 sub
 mi c
 us, v
 men
 ribus
 uis a
 um t
 fidem
 efficiu
 perent
 solum
 pauper
 hibend
 parand
 cf.
 T.

lum scriptori fidem habere possint, qui sub eodem climate viuunt.

79.

Temperamentum etiam, seu animi conditio, facit, vt quis haec potius, vel alimenta, vel medicamenta, commendet, quam alia, vel solum lenioribus remediis fidat, vel magis actiuis a). Caue autem ipse, ne per tuum temperamentum eo adducaris, vt fidem congruam renuas.

80.

Fata, felicitas scriptoris in praxi, efficiunt, vt vel laudentur, vel vituperentur, nimium remedia, dum vel solum copiam quis habet, ditioribus, aut pauperibus, sumtuosa, aut viliora, exhibendi remedia, et singularem comparandi experientiam.

81.

a) cf. b. parentis Beytraege z. med. Gelehrf. T. 2. n. XII. p. 307.

D

81.

Politia etiam facile seducit scriptores, ut effectus remediorum collaudent cum suis patronis, aut supprimant noxam, ne sibi suisque maecenatibus noceant. Exempla sunt odiosa

82.

E practicis vero scriptoribus magis aestimandi sunt ii, qui simplicitate observationum et experimentorum, accurata, et conscientiae notam praeferente descriptione, errores et inaccessa experimenta non supprimente, praepudicatis opinionibus aliena, se commendant. Saepe enim, qui cum remedio plura commixta exhibuerunt se, et alios, fecellerunt, dum vni tantum remedio certos effectus adscripserunt.

83.

Suspecti erunt scriptores, qui de remedio, de quo agunt, aut quod industria commendari velle videntur.

tantum exhibent virium catalogum, vt panaceae aut specifici facile nomen mereri videatur.

84.

Dum animus est, iam et voce et scriptis docentium officia aestimandi, disquirendum est primo, qua methodo remedia enuncianda, seu de classificatione agendum.

85.

Sunt, qui in dispartendis remediis vtantur, nullo ceterum respectu habito, ordine alphabetico, vt ZORN, LEWIS, BOURGELAT; alii, qui systematico ordine naturali, vt LINNEUS, BERGIUS, MURRAY; alii, qui primo regno naturae, deinde ordine alphabetico, vt GEOFFROY, ALSTONUS; alii, qui secundum partes, in pharmacopoliis obuias, radices, folia, vt BÜCHNER, VOGEL, TRILLER, HILL; alii, qui secundum particulas, quas chemia eruit, vt HERRMANN, CARTHEUSER, GERHARD, GLEDITSCH; alii, qui se-

D 2

cundam virtutes primarias, remediis attributas, vt CHOMEL, LOESEKE, CRANZ, SPIELMANN, CULLEN.

86.

Ordo alphabeticus tolerari quidem potest, modo omnibus desideratis satisfiat; id autem habet incommodi, quod non facile possit inueniri remedium, huic vel illi aegritudini opponendum, vel ex pluribus aptissimum quaeri, nisi aliunde confiterit.

87.

Ordo naturae systematicus id quidem commodi habet, quod, virtute saepe affinia, remedia iuxta se posita sint, nec partes remedii, aut eadem tota, in plura quasi frustula diuisa sint, attamen, quoniam methodus naturae systematica non adeo necessario cognoscenda esse medico debet, si vel vulgaris sit, vt *Linneana*; erit profecto, vbi remedium, quod quaeris, difficulter inuenias, idemque deprehendas incommodi, atque, ex ordine alphabeticum

Quum

Quum praeterea affinia saepe disjunctantur, dissimilia iuxta se ponantur, de variis sub iudice lis sit, quorum referenda sint, sufficit index remediorum secundum ordinem naturae systematicum.

88.

Ordo, secundum partes, in pharmacopoliis servatas, non plus habet commodi, quam ordo alphabeticus, eademque incommoda, quin ad plura loca idem remedium disjungi debet: quare hunc ne sequaris.

89.

Ordo, secundum analysin chemicam ideo commendari nequit, quoniam chemica analysi non omnia huc usque cognita remedia tangit, potissimum mechanica et physica negligit, nec omnes virtutes remediorum, de quibus agit, reuelat, adeoque nil utilitatis praestat. Sufficiet ea commemorasse, quae generalia sunt analysi chemicæ, et de virtutibus remediorum agunt.

90.

Ordo secundum virtutes primarias, remediis attributas, ideo vix commendari posse videtur, quoniam, dum virtutes varias praestat idem remedium, ad varia loca duci debet, aut, si coniunguntur dicenda, tum ordinationi non omnino satisfit, tum remedium facile ibi ponitur, vbi vix cum auctore quaeras.

Nuper demum Cl. HERZ a) voluit, vt classificatio remediorum respondeat classificatiōni aegritudinum, vnde remedia in nosologica, aetiologica, et symptomatica, dispescuit. Cuius enunciationi quatenus fieri debeat factis, in sequentibus videbimus.

Postquam vero monui, docentem, a praedudicatis opinionibus liberum, satisfacere debere methodo, do-

a) encyclop. med. p. 321. §. 62.

docendi, generali, iisque, quae tum mo-
 dus, virtutes remediorum agnoscendi,
 tum receptiuitas varia, praecipiant, et
 bene memorem esse oportere notio-
 nis iatrices, ne quaedam praeteruide-
 antur; iam pono in vniuersum, men-
 tionem esse iniiciendam, quae sint ob-
 iecta iatrices (§. 15.), utque dispelci de-
 beant (§. 32. 33. 34. 35. 36.), et quae
 actio eorum, eorumque in vniuersum
 notae. Tum commemoret obiecta or-
 dine congruo, et quae ad regnum
 naturae referenda, ex ordine naturali
 peruulgato, Linneano, instar indicis
 (§. 87.), nomina officinalia et peruul-
 gata Germanorum, Gallorum, rel. ad-
 dat, descriptiones, apud optimos auc-
 tores inueniendas, excitet, deficientes
 suppleat, synonyma adiungat, icones
 bonae notae alleget, maxime in
 plantis. Tum notae characteristicae
 totius corporis, ut plantae, aut par-
 tis, in officinas pharmaceuticas recep-
 tae, tum genuinae, tum adulterinae
 et corruptae, addantur, dein clima,
 locus natalis, methodus, simplicia eru-
 endi aut colligendi, transmittendi,

afferuandi, praeparandi, praeparata et composita, horumque dotes, visu, gustu, odoratu, percipiundas, et analyti chemica, obseruatione et experiundo, detectas, seu effectus secundum variam receptiuitatem, et signa effectuum (vt venenorum), aut inertia remediorum, enuncianda: pretium, fata, remediorum, praeiudicatae circa idem opiniones; doses remediorum, forma, modusque adhibendi, cum regimine, secundum variam receptiuitatem enarranda, et de ratione etiam, quomodo remedium agat, disputandum.

93.

Quibus quidem ita satisfacias vt, praemissis principiis generalioribus, quae ex affinitate naturali, physica, chemica, per obseruationes et experimenta desumuntur, remedia secundum valetudinem variam exhibeant, atque aegritudinum maxime systematis satisfacias, tumque etiam ad coctionis modos respicias, vt desiderauimus.

a) System. aegrit. T. I. praef. p. 30. n.

94.

Quod dicendi genus attinet, neque nimia breuitate, quae in LINNEI et BERGII libris de materia medica castiges, neque vaga fermentatione delinquat.

95.

Iam videamus, qua ratione amplificari iatrice possit. Idem autem fit modis, supra dictis (S. 43. sq.): quare superest tantum, vt de legibus quibusdam agam.

96.

Si animalia ad experiendum eliguntur, sint quadrupeda, aut aues, structura sua ad corpus nostrum propius accedentia, et quantum licet absque vi caute ingerantur et adplicentur remedia, atque effectus rite obseruentur.

97.

Si ad analysin chemicam reagentia adhibentur, sint probae indolis.

E

98.

98.

Si experimenta infituuntur cum
particulis, e corpore humano petitis,
ad earum indolem, et remediorum
genium, et effectus rite attendatur,
et caute concludatur.

99.

Si ad corpus humanum adplican-
tur remedia, experiendi causa, con-
ster de remediorum ingenuitate, certa
remedii adsumptione, vel adplicatione,
de conditionibus tum sani, tum aegri
groti, corporis; notentur clima, tem-
pestas, regimen, dosis, forma, misce-
la, praeparatio, rel.

100.

Eligantur corpora primum sana
dein aegrotata varia, talia, ut medici-
liceat facile de iungenda diaeta
reliquo regimine statuere.

101.

Remedium simplex, sine miscela
exhibeatur, incipiatur a parua dose

et ascendatur, tumque forma et regimen mutantur.

102.

Repetitio fiat sub variis conditionibus.

103.

Ne fidat memoriae suae medicus, sed consignet omnia huc facientia.

104.

Attendat ad effectus remedii in functiones varias corporis: neque ex singulari casu nimium arguat.

105.

Experimenta suscipiat, tum ad vires remediorum reuelandas, tum ad principia actiua agnoscenda, tum ad condiciones vsus et virtutum explorandas, ad inuenienda remedia, opponenda aegritudinibus huc, vsque vel non omnino, vel vix sanabilibus, ad imminuendam multitudinem specificorum, et exoticorum, rel.

Dulcis amicitiae prisco TIBI foedere
iunctus,

~~Apprecor~~ huncce diem, dulcis

AMICE, TIBI

Qui TIBI promeritos dudum largitus
honores,

Nuntiat et ridens omnia laeta

TIBI:

Inclytus et felix, alter COTHENIVS
esto;

Hunc post lustra decem solem
aliquando vide.

M. CHRISTIAN. DAVID IANI

GYMNAS. ISLEB. RECTOR.

Halle, Diss.) 1782/85

ULB Halle

002 169 606

3

5b

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

7.
RVDIMENTORVM
DIALECTICAE MEDICAE
SPECIMEN:
RVDIMENTA 1782 2
DIALECTICAE IATRICES

CONSENSV ATQVE AVCTORITATE
RILLVSTRIS ET GRATIOSAE
FACVLTATIS MEDICAE
REGIA FRIDERICIANA

PRO GRADV
DOCTORIS MEDICINAE
LEGITIME IMPETRANDO

D. XV. M. AVG. C^o D^o CCCLXXXII.

PUBLICO ERVDITORVM EXAMINI
SVBICIT

STIANVS FRIDERICVS DANIEL.
HALLA - MAGDEBVRGICVS.

HALLAE
D IOANN. CHRIST. HENDRI.